

QUEER (KUİR) NEDİR? QUEER TEORİ NEYİ SAVUNUR?

LGBT teriminin açılımı genellikle bilinse de, bu kavram bazen LGBTQ olarak karşımıza çıkar. LGBTQ'deki "Q" harfi, "queer" kelimesini temsil eder.

Queer Teriminin Anlamı ve Kökeni

Sıfat olarak kullanılan "queer" kelimesi, İngilizce'ye Almanca'dan geçmiş ve başlangıçta "acayip" ve "tuhaf" anlamlarında kullanılmıştır [1]. "Kuir" olarak telaffuz edilir ve Türkçe'de tam karşılığı olmadığı için bazı yerlerde okunduğu şekilde kullanılır. Queer terimi lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel gibi farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine sahip kişileri kapsayan geniş bir çatı kavramdır. Queer, cinsiyetin sadece kadın ve erkek kategorileriyle sınırlı olmadığını ve cinsiyet kimliğinin daha "esnek" bir yapıya sahip olduğunu iddia eder. Bu kavram, geleneksel cinsiyet normlarına meydan okuyarak cinsiyet nötrlüğünü savunma amacıyla da kullanılır.

Queer Kelimesinin Tarihçesi ve Anlamının Zaman İçindeki Değişimi

16. yüzyılda İngilizcede "anormal" ve "alışılmadık" durumları tanımlamak için kullanılırken, 19. yüzyılda bu kelime eşcinsellere yönelik bir küfür olarak "ibne" veya "lubunya" gibi aşağılayıcı ifadeler yerine geçmiştir. Ancak 20. yüzyılda LGBT topluluğu, bu hakaret içeren kelimeyi olumlu bir anlamda sahiplenmek için bir kampanya başlatmış ve bu çabanın sonucunda "queer" kelimesini kendi kimliklerini tanımlamak için kullanmaya başlamıştır.

Bugün "queer" kelimesi, sadece eşcinselleri değil, cinsiyet normlarına başkaldıran herkesi kapsayan geniş ve belirsiz bir terim haline gelmiştir. Politik ve akademik çevrelerde de sıkça yer almaya başlamıştır. Muğlak ve sınırları belirsiz bir şekilde kullanılan bu kavram, geleneksel cinsiyet algısı ve aile yapıları gibi toplumsal normlara meydan okur.

Türkiye’de Queer Hareketinin Toplumsal ve Hukuki Yönü

Queer hareketi, eşcinsellik ve transseksüelliği kapsayan bir kavramdır. 1980’lerden itibaren toplumsal değişim ve artan aktivizmle birlikte bu hareket daha görünür hale gelmiştir. Zeki Müren ve Bülent Ersoy gibi isimler, toplumda "cinsiyet kimliği" ve eşcinsellik üzerine yapılan tartışmalara öncülük etmiştir. Özellikle İstanbul’un Beyoğlu bölgesi, queer topluluğun sosyal merkezi haline gelmiş, 2000’lerde LGBT topluluğu için açılan barlar ve kafelerle bu kültür daha fazla yayılmıştır.

Hukuki açıdan bakıldığında ise, Türkiye’de eşcinsellik yasal olsa da, queer’ler için evlilik, sivil birliktelik ve miras gibi konular tanınmamaktadır. Zorunlu askerlikte ise "çürük raporu" ile muaf tutulmaları söz konusudur.

Mevcut hukuki düzen, toplumun büyük bir kesimi tarafından desteklenen geleneksel aile yapısının korunmasına yönelik olarak şekillenmiştir.

Queer Teorisi (Queer Kuramı) Nedir?

Queer teori, LGBT ideolojisinin akademideki uzantısı olarak, cinsiyet ve cinsellik üzerine geleneksel anlayışları sorgulayan bir kuramdır. Bu teori, cinsiyetin ve cinselliğin biyolojik temelleri olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel inşalar olduğunu savunur. Toplumun kabul ettiği normları alt üst ederek, cinsiyet ve cinsellikte sınırsız bir çeşitliliği teşvik eder [2].

Queer Teorisine (Kuramına) Etki Eden İsimler

Queer teorisi, güncel feminist felsefenin yanı sıra postyapısalcılık, yapısöküm ve sosyal adalet hareketleri gibi birçok entelektüel ve sosyal akımdan etkilenerek gelişmiş bir teorik çerçevedir. Bu teoriye katkıda bulunan önemli isimlerden bazıları şunlardır:

Michel Foucault

AIDS hastalığından ölen Michel Foucault'nun Cinselliğin Tarihi (1970) adlı üç ciltlik eseri, queer teorisinin temellerini atmıştır. Foucault, "cinsellik" kavramının toplumsal ve tarihsel olarak şekillendirildiğini savunur. 18. ve 19. yüzyıllarda toplumun, "sapkın" cinsellikler üzerine artan bir şekilde konuşmaya başladığını vurgular. Bu dönemde, cinsel pratiklerin kişisel bir eylem olmaktan çıkıp bir "kimlik" tanımlayıcı özelliğe dönüştüğünü belirtir. Örneğin, "aynı cinsle cinsel ilişki yaşayan bir kişi" yerine "eşcinsel" gibi bir kimlik yaratılmıştır.

Aynı süreçte, "heteroseksüel" ve "sağlıklı" bir cinsel kimlik de inşa edilmiştir. Foucault, cinselliğin akışkan olduğunu ancak modern toplumun bu kimlik kategorilerini benimseyerek bu akışkanlığı manipüle edip sınırladığını öne sürer [3]. Queer teori, bu düşünceyi sürdürerek toplumun cinsellik üzerindeki normatif ve ikili bakış açısına meydan okur.

Gayle Rubin

Yahudi kökenli bir akademisyen olan Gayle Rubin, en bilinen çalışması olan "Thinking Sex" (1984) adlı makalesi ile queer teorisinin erken döneminde oldukça etkili olmuştur. Makalede, toplumun cinselliği hiyerarşilere ayırdığını ve belirli cinsel davranışları "doğal" veya "iyi", diğerlerini ise "sapkın" olarak nitelendirdiğini söyler ve bunu eleştirir. Ayrıca, cinselliğin evlilik, üreme veya aşkla bağlantılı olmadığında tehlikeli ve olumsuz bir şey olarak değerlendirilmesine karşı çıkar. Bu bakış açısının cinsel davranışlara gereksiz yere aşırı anlam yüklediğini ve bunun ötekileştirme ile baskının temelini oluşturduğunu; bu nedenle insanların "cinsel çeşitliliği" kabul etmekte zorlandığını iddia eder.

Eve Kosofsky Sedgwick

Queer kuram denildiğinde akla gelen ilk kitaplardan biri, Eve Kosofsky Sedgwick'in Dolabın Epistemolojisi (1990) adlı eseridir. Bu kitap, cinselliğin toplumsal ve kültürel anlamlarını sorgular ve heteroseksüellik ile eşcinsellik arasındaki sınırların bulanık olduğunu savunur. Sedgwick'in eseri, queer teoride cinselliğin çok yönlü ve akışkan olduğunu öne süren düşüncelerin gelişmesine önemli bir zemin hazırlamıştır.

Judith Butler

Judith Butler, queer teorinin en etkili isimlerinden biridir. Cinsiyet Belası (1990) adlı kitabında, "performatiflik" kavramını tanıtarak cinsiyetin sabit bir kimlik olmadığını, aksine, toplumsal pratiklerin tekrar edilmesiyle sürekli olarak yeniden üretilen bir performans olduğunu iddia eder.

Teresa de Lauretis

"Queer teori" terimini ilk kullanan kiři olan Teresa de Lauretis, queer teoriyi sadece "heteronormatif kalıpları" eleřtiren deęil, aynı zamanda feminist teori ve kimlik politikalarıyla kesiřen bir dűřünsel çerçeve olarak geliřtirmiřtir.

Sıkça Sorulan Sorular

Genderqueer ne demek?

Genderqueer, yeni bir kavram olup daha spesifik olarak "cinsiyet kimliği" ile ilgilidir. Kendini her zaman tamamen erkek ya da kadın olarak tanımlamayan trans kişileri ifade eder. Bu kişiler, bazen kendilerini hem erkek hem de kadın karışımı olarak hissedebildiklerini iddia eder [4].

Heteronormatif ne demek?

Heteronormatif kavramını, Amerikalı akademisyen Michael Warner ortaya atmıştır. Bu kavram, toplumun heteroseksüelliği varsayılan ve doğal kabul edilen cinsel yönelim olarak gördüğü, cinsiyetin ise yalnızca iki biyolojik cinsiyetle (erkek ve kadın) sınırlı olduğu anlayışını eleştirir [5]. Bu anlayış, cinsiyet ve cinsel yönelimlerin belirli biyolojik ve toplumsal kalıplara oturtulması gerektiğini öne sürer. LGBT topluluğunun savunduğu queer kuramı ise, bu düzeni hedef alır ve bozmak amacıyla, cinsiyet ve cinsellikte sınırsız bir çeşitliliği teşvik eder.

Queerbaiting ne demek?

"Queerbaiting", bir pazarlama tekniğidir. Bu teknik, film, dizi, kitap gibi eserlerde açıkça belirtilmese de LGBTQ temalarının ve karakterlerin kullanılmasıyla, bu topluluğun ilgisini çekmeyi hedefler [6].

Kaynaklar

- [1] https://www.oed.com/dictionary/queer_adj1?tab=factsheet#27444388 (Access date: 20.09.2024)
- [2] <https://www.masterclass.com/articles/queer-theory> (Access date: 21.09.2024)
- [3] <https://www.embodyphilosophy.com/what-is-queer-theory/> (Access date: 20.09.2024)
- [4] Monroe S. Non-binary and genderqueer: An overview of the field. *Int J Transgend.* 2019 Jan 21;20(2–3):126–131. doi: 10.1080/15532739.2018.1538841. PMID: 32999600; PMCID: PMC6830997.
- [5] <https://www.masterclass.com/articles/understanding-heteronormativity> (Access date: 21.09.2024)
- [6] <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/queerbaiting> (Access date: 21.09.2024)